

Från Hagalund till Rinkeby

Eller

Tillbaka till framtiden

Förr i tiden var det här med stadsbyggande ganska enkelt. Man ritade upp lite gator, torg, tomter och parker på ett papper. Man kallade det för stadsplan. De som ville fick köpa en tomt och bygga det de trodde gick att sälja eller hyra ut. Kommunen fixade avlopp och gator. Och tog betalt för det. Helt utan dagens trafiksäkerhetsexperter, miljökonsulter köpcentrumspecialister och dataprogram som visar hur det man bygger ska se ut i förväg.

Antag att det skulle uppstå brist på bostäder i Stockholm och att småföretagen tvingades lämna en allt dyrare innerstad. Om vi tänker bort alla fina apparater och experter skulle det inte vara något problem. Vi skulle göra som i det gamla Hagalund i Solna för drygt 100 år sedan. Bygga mer stad. T ex i Tensta-Rinkeby.

Historiskt exempel, Hagalund i Solna:

Kring 1890 styckade en tomtexploatör upp alla mark längs landsvägen mellan Haga och Sundbyberg till små tomter på 900 kvadratmeter. Murare, hantverkare och småföretagare köpte egna tomter och byggde sig hus för egna eller lånade pengar. En tomt kostade ungefär en arbetares årslön. En del kapitalister köpte också tomter och byggde hyreshus. En enda byggnadsbestämmelse fanns – inga hus fick ligga närmare gatan än 4,5 meter.

Innan Solna på 50-talet bestämde sig för att ”sanera” Hagalund (ersätta rubbet med åtta statligt subventionerade blåa 14-våningars bostadshus) fanns bortåt 90 butiker, tre biografier, två tandläkare, en advokat och en läkarpraktik i stadsdelen. Massor av frikyrkor, föreningar, nykterhetsloger. Inget köpcentrum, men gott om gator där det kunde löna sig att öppna affär. Inga bostadsbidrag, men privat småskaligt ägande där man kunde hyra ut rum, lägenhet eller butikslokal för att få ekonomin att gå ihop. En stadsdel där arbetarna ägde och därmed bestämde själva. Byggnadsnämnden bestod av fyra snickare. En konkret tillämpning av det SSU talade om för ett tag sedan – begreppet ”Egenmakt”.

Tillämpning i nutiden, Tensta-Rinkeby:

Först en rejäl stadsplan. Återvändsgator och gångvägar ritas om till gator. Ibland breda så man kan parkera. Ibland smala så man inte kan köra fort. Viktigast är en rejäl boulevard tvärs genom Rinkeby-Tensta. Så att folk kan åka igenom och butikerna få fler kunder. Som Sveavägen eller Hornsgatan. Sedan indelning i kvarter. Två eller tre bostadslådor bildar ett kvarter. De som bor där köper mark och husen. Priset är en politisk fråga. Många hus här ägs av Stockholms stads bostadsbolag. Politik handlar - ibland - om att vilja och våga.

Ombyggnad och nybyggnad sker sedan på egen bekostnad. Nya kåkar kan komma till. Kanske billiga hyreslägenheter för studenter eller konstiga tillbyggnader för trångbodda familjer. Kanske saluhall, bilverkstad, rockklubb, kyrka eller Mac Donalds eller vad som kan tänkas löna sig. Inget särskilt köpcentrumbolag som ofta motarbetar nya butiker - eftersom de inte vill ha konkurrens av andra affärer. Plats för småverksamheter som inte klarar innerstadshyrorna. Inga storskaliga fasadupprustningar till bostadsbolag betalade som bidrag från staten. Men gärna schyssta lån till privata företagare, små byggbolag, föreningar och församlingar. En stad byggd som städer byggdes förr. På eget ansvar och initiativ. Med en viktig skillnad. Här finns redan hus, gator, avloppsledningar och människor. Det är lättare att bygga stad här än i det var i gamla Hagalund.

Orealistiskt? Nej. Stockholm planerar en Boutställning i Tensta år 2006. Förslaget kommer från Svenska Bostäder och Familjebostäder – som äger många hus här. En förstudie finns på nätet. (http://www.stockholm.se/files/37300-37399/file_37340.pdf).

Läs den texten. Glöm de fantasilösa ritningarna på förslag till nya tråkiga förortsbostadshus. Ersätt textens ”bostadsområde” med ordet ”stad”. Ta fasta på utställningens syfte: ”Att visa konkret hur de boendes behov, idéer och förslag kan bli en aktiv del i den lokala stadsdelens utveckling och förändring”. Ställ sedan frågan: Vem ska bestämma?

Jag var på seminarium i Tensta-Rinkeby strax efter Irak-invasionen. En kille sa att han visste precis hur Rinkeby kunde bli om han och hans kompisar fick bestämma och bygga själva: ”Du vet, det kunde bli som gamla Bagdad. Alltså före bomberna...”. Och så skrattade han. Jag hoppas verkligen han får jobbet. Och hans kompisar. Stockholm skulle få mer stad. Kanske ett nytt turistmål. Ungefär som Chinatown i New York. Fast det är klart. Fick dom göra som dom ville ute i Tensta-Rinkeby... Vad ska vi då med alla experter och fina dataprogram? Tänkte inte på det...

Jerker Söderlind
Arkitekt och forskare, KTH Samhällsbyggnad